

Horsens by går tilbage til omkring 1100-tallet

AT
1378-77

Stort forskningsprojekt over middelalderbyer i Danmark bygger på undersøgelse i Horsens

Hvordan så vore byer ud i middelalderen? Hvorfor blev de til, og hvordan fungerede de? Det er nogle af de svar, forskere med forskellige specialer vil prøve at finde ved en landsomfattende undersøgelse, som forskningsrådet har bevilget 280.000 kroner til. Forud for det store projekt gik en pilotundersøgelse over to år i Horsens.

Foruden Horsens omfatter undersøgelsen, der skal vare fire år, Ålborg, Viborg, Århus, Ribe, Odense, Svendborg, Næstved, Roskilde og Køge. Arbejdet i de ti udvalgte købstæder skal koordineres af cand. mag. Ole Schiørring, Moesgaard, der også var med i den gruppe studenter, der lavede Horsens-undersøgelsen.

Kendskabet til de danske byers ældste historie hviler på et uhyre spinkelt kildegrundlag, oplyser formanden for projektets styringsgruppe, professor Olaf Olsen, Moesgaard. Han siger videre til Horsens Folkeblad:

- Vi vil i de kommende fire år prøve at gøre status over, hvad vi har af samlet viden indenfor forskellige fagområder, og så arbejde videre derfra. Derfor er projekt „Middelalderbyen“ et tværvidenskabeligt projekt, siger Olaf Olsen.

- Når forskellige byer fejrer jubilæer, er det ofte ud fra helt tilfældige kildeoplysninger, og svarer tit ikke til den rigtige alder.

Hvorfor ligger Horsens i Horsens

Nogle af fagområderne overlapper hinanden på nogle punkter, men i hovedtræk skal historikerne tage sig af behandlingen af de skriftlige vidnesbyrd, både det materiale, der i forvejen er offentliggjort samt direkte arkivmateriale. Arkæologerne skal bearbejde det

fundmateriale, der er tilgængeligt. De skal oversætte fundene, så de siger os noget om, hvad der foregik i middelalderen, og derudfra sætte nye undersøgelser i gang.

Retsvidenskaben skal prøve at kortlægge, hvilke samfundsregler, der eksisterede. Hvad vil det sige at være borger i middelalderen. Hvad betød det at være grundejer. Hvilke statslove og privilegier var der i de forskellige byer. Hvordan var forholdet mellem staten og de forskellige bysamfund og hvilke rettigheder og pligter havde borgeren?

Geologien skal prøve at finde ud af, hvorfor man egentlig lagde en by som Horsens, hvor den ligger. Hvad var betingelserne. Hvor langt kunne man sejle? Kunne man komme ind i havnen eller lå man på red og roede varerne i land?

Arkivarernes opgave er det at finde frem til de rigtige kasser og poser i kældrene på Rigsarkivet og Det kongelige Bibliotek, en opgave, der er næsten umulig for udenforstående.

Endelig er der med i projektet en kartograf eller kortspecialist.

1100-tallets Horsens

Horsens indtager en særstilling i undersøgelsen, for her er man faktisk på forhånd færdig med undersøgelsen.

Man fandt frem til, at det ældste Horsens antagelig ligger i området omkring rådhuset. I haven bagved er der fundet middelalderlige grave fra i hvert fald før 1250. Måske har Horsens første sognekirke, som hed Vor Frue Kirke, ligget her, så her håber man at finde 1100-tallets Horsens.

- I 1150 ligger der helt sikkert en by i Horsens. For det første ved vi, at der er slået

mønt i „kongens Horvens“ under Sven Grathe, der døde i 1157. For det andet er Horsens opført på et siciliansk verdenskort fra 1150 lavet af en arabisk geograf for kongen af Sicilien, siger Ole Schiørring.

- Den første skriftlige kilde, vi kender, er et pavebrev fra begyndelsen af 1400-tallet, der omtaler begivenheder 75 år tidligere.

- I begyndelsen af første halvdel af 1200-tallet udvidede byen sig formodentlig mod øst. Omkring 1225 bliver Frelsers Kirke og Kongens Kapel bygget.

Haver ved åen i 1669

- Undersøgelsen i Horsens gav måske ikke så meget materielt set, vi koncentrerede os mest om principperne for, hvordan vi skulle lave sådan en undersøgelse. Vi ved ikke rigtig, hvor meget, der skal foregå mere i Horsens, men vi kunne godt tænke os at komme ned i jorden tre steder: Foran Rådhuset, i Smedegade og ved åen, siger Schiørring.

- Hvis vi ikke finder noget ved rådhuset, må vi se os om efter det gamle Horsens et an-

det sted som torvet ved Frelsers kirke.

- Hvor gammel er Smedegade? Vi har netop for Horsens et meget fint gildesejl for smede, og vi ville gerne se, om det er muligt at finde spor af gamle smedjer.

- Vi håber, at det bliver muligt at lave et snit fra åen i forbindelse med et byggeri. Hvor længe har der været bebygget ved åen. Fra Reesens atlas fra 1669 kan vi se, at der dengang lå haver ned til åen og huse foran op til gaden.

Det haster

- Det haster faktisk med at få denne undersøgelse lavet, for netop i disse år forsvinder der fantastisk meget. Når man i dag graver ud til byggeri med store kældre og parkeringsanlæg, rydder man faktisk alle kulturlag. Vi er i Danmark frygteligt langt tilbage, når vi sammenligner med Tyskland, Norge, Sverige, Polen, DDR og USSR, oplyser Schiørring.

- Når undersøgelsen til sin tid er færdig, bliver resultaterne udsendt i form af et slags „Middelalderatlas“. Desuden bliver de offentliggjort i en række artikler. Alle oplysninger bliver sat ind på specielle kort, så materialet bliver overskueligt at arbejde med, og det skulle være færdigt et til to år efter at undersøgelsen er afsluttet.

ula.